

Šťastný princ

Vysoko nad mestom stála na veľkom stĺpe socha Šťastného princa. Bol celý pozlátený tenkými plátkami rýdzeho zlata, v očných jamkách mal zasadené dva jagavé zafíry a na rukoväti meča sa mu leskol veľký červený rubín.

Všetci ho nesmierne obdivovali. „Je krásny ako veterníček,“ znamenal jeden z mestských radných, ktorý túžil získať povest' znalca umenia, „ibaže nie je až taký užitočný,“ dodal, aby si ľudia nebudaj nemysleli, že je nepraktický, čo naozaj nebol.

„Prečo nemôžeš byť ako Šťastný princ?“ spýtala sa múdra matka synčeka, ktorý od nej plačky drankal modré z neba. „Šťastnému princovi ani vo sne na um nezíde, aby si niečo vydrankal plačom.“

„Som rád, že aspoň niekto je na svete úplne šťastný,“ zamrmľal si popod nos sklamaný človek a dlho, uprene sa díval na tú prekrásnu sochu.

„Vyzerá ako anjel,“ vzdychali žiaci zo sirotinca, keď vychádzali v jasnočervených kabátkoch a čistých bielych zásterkách z katedrály.

„Odkiaľ to viete?“ spýtal sa učiteľ matematiky. „Veď ste v živote nijakého anjela nevideli.“

„Akože nie, videli, v sne,“ odpovedali deti. A učiteľ matematiky sa zamračil a zatváril sa veľmi prísne, lebo sa mu nepáčilo, keď deti snívali.

Jedného večera letela nad mestom malá lastovička, vlastne lastovičiak. Jeho druhovia a družky sa už pred šiestimi týždňami odsťahovali do Egypta, ale on sa tu zdržal, lebo sa zaľúbil do nesmierne krásnej trstinky. Zoznámil sa s ňou začiatkom jari, keď letel nad riekou za veľkým žltým motýľom, a jej štíhly driek ho tak upútal, že sa zastavil na kus reči.

„Môžem ňu ľúbiť?“ spýtal sa lastovičiak, ktorý rád šiel vždy rovno k veci, a trstinka sa mu až po vodu uklonila. A tak ju obletoval a obletoval, krídelkami sa dotýkal vodnej hladiny a vyčarúval na nej strieborné vlnky. To boli jeho vohľady, takto jej dvoril po celé leto.

„Je to veru smiešne, takto ju obletovať,“ štebotali si ostatné lastovičky, „tá trstina nemá ani deravý groš, zato kopu príbuzných.“ A naozaj, rieka bola samá trstina.

Onedlho, keď nadišla jeseň, všetky lastovičky odleteli. Po ich odchode sa lastovičiak cítil osamotený, aj trstinová priateľka sa mu už pomaly zunovala. „Nedá sa s ňou ani poriadne pohovárať,“ vravel si, „a obávam sa, že je vetroplach, lebo sa jednoducho zalieča vetru.“ A naozaj – kedykoľvek vetrík zafúkal, trstinka mu odpovedala tými najpôvabnejšími poklonami. „Je to vlastne taká domasedka,“ pokračoval v úvahách, „ale ja rád cestujem, a preto by aj moja manželka mala mať rada cestovanie.“

„Poletíš so mnou?“ spýtal sa jej nakoniec, ale trstinka iba zavrtila hlavou, bola priveľmi pripútaná k svojmu domovu.

„Len si sa so mnou zahrávala!“ zavolať na ňu. „Letím k pyramídám. Maj sa tu dobre!“ A už ho nebolo.

Letel celý deň a na súmraku sa ocitol nad mestom. „Kde sa len ubytujem?“ pýtal sa v duchu. „Dúfam, že sa mesto na môj príchod pripravilo.“

Vtom zbadal sochu na veľkom stĺpe.

„Tu sa ubytujem,“ zvolal, „má to priaznivú polohu a je tu dosť čerstvého vzduchu.“ A pristál rovno medzi chodidlami Šťastného princa.

„Mám zlatú spálňu,“ vzdychol si potichu lastovičiak, keď sa poobzeral vôkol seba, a chystal sa na spánok. No práve vo chvíli, keď si chcel hlávku ukryť pod krídlo, padla mu na ňu veľká kvapka. „To je čudné,“ vyhrkol, „na nebi ani obláčika, hviezdy sú jagavé a jasné, a predsa prší. V severnej Európe je veru strašné podnebie. Trstinka mala dážd' rada, no bola to od nej sebeckosť.“

Vtom padla ďalšia kvapka.

„Načo mi je taká socha, keď ma nevie ochrániť pred dažďom?“ zahundral lastovičiak. „Musím si nájsť dajaký poriadny komín,“ dodal a rozhodol sa, že stadiaľ odletí.

Ale kým rozťahol krídla, padla tretia kvapka. Lastovičiak sa pozrel hore rovno nad seba a uvidel... Ajaj, čo to len uvidel?!

Šťastný princ mal oči plné slz a slzy mu stekali aj po zlatých lícach. Jeho tvár v mesačnom svite vyzerala taká krásna, že malý lastovičiak pocítil k nemu súcitiť.

„Kto si?“ spýtal sa.

„Som Šťastný princ.“

„Prečo potom plačeš?“ vyzvedal sa lastovičiak. „Celého si ma zmáčal.“

„Keď som bol ešte živý a mal ľudské srdce,“ vysvetľovala socha, „nevedel som, čo sú slzy, lebo som býval v paláci Sanssouci, čo znamená Bez starostí, kam má smútok vstup zakázaný. Vo dne som sa hrával s kamarátmi v záhrade a večer som vo veľkej sále otváral so svojou tanečnicou tanec. Okolo záhrady sa týčil vysoký múr, ale nikdy mi nezišlo na um sa spýtať, čo je za ním, lebo vôkol mňa bolo všetko krásne. Moji dvorania mi vraveli Šťastný princ a ja som naozaj bol šťastný, ak zábava a radovánky znamenajú šťastie. Tak som žil a tak som zomrel. A teraz, keď som mŕtvy, postavili ma sem, tak vysoko, že vidím všetku ohavnosť a všetku biedu svojho mesta, a hoci mi srdce spravili z olova, nemôžem sa ubrániť slzám.“

„Čože? Nie je z rýdzeho zlata?“ začudoval sa lastovičiak. Bol však priveľmi zdvorilý, aby zádrapčivé poznámky vyslovoval nahlas.

„Ďaleko odtiaľto,“ pokračovala socha tichým, melodickým hlasom, „ďaleko odtiaľto je ulička a v nej stojí chudobný domček. Jeden oblok je otvorený a cezeň vidím ženu, čo sedí pri stole. Má vyčudnutú, ustaranú tvár a drsné, červené ruky, celé dopichané od ihliel, pretože je krajčírka. Vyšiva kvety na saténové šaty, ktoré si má najkrajšia kráľovná dvorná dáma obliecť na najbližší dvorný ples. V kúte leží na posteli jej chorý synček. Má horúčku a chcel by pomaranče. Ale matka mu nemá čo dať, iba vodu z rieky, a preto jej syn plače. Lastovička, lastovička, malá lastovička, neodniesla by si jej rubín z rukováti môjho meča? Nohy mám pripevnené k tomuto podstavcu, nemôžem zísť dolu.“

„Čakajú na mňa v Egypte,“ odpovedal lastovičiak. „Moji druhovia a družky poletujú nad Nílom a rozprávajú sa s veľkými lotosovými kvetmi. Čoskoro sa uložia na spánok v hrobke veľkého kráľa. Kráľ tam leží sám v maľovanej rakve. Je celý zabalený do žltého plátna a nabalzamovaný voňavými masťami. Okolo krku má reťaz z bledozeleného nefritu a jeho ruky sú ako dva zvädnuté listy.“

„Lastovička, lastovička, malá lastovička,“ zaprosíkal princ, „nezostala by si so mnou jednu noc a nebola mi poslom? Ten chlapček je veľmi smädný a jeho mama strašne smutná.“

„Chlapcov vlastne nemám veľmi v láske,“ vysvetľoval lastovičiak. „Keď som vlani v lete býval pri rieke, boli tam dvaja bezočiví chlapci, mlynárovi synovia, a tí po mne stále hádzali kameňmi. Pravdaže, nikdy ma netrafili, na to my lastovičky vieme pridobro lietať, okrem

toho pochádzam z rodiny chýrnej svojou vrtkosťou. Ale aj tak, bol to od nich prejav neúcty.“

Šťastný princ však vyzeral taký smutný, že lastovičiakovi ho prišlo ľúto. „Máte tu veľkú zimu,“ povedal, „ale ešte jednu noc s tebou zostanem a budem ti poslom.“

„Ďakujem ti, lastovička,“ povedal princ.

A tak lastovičiak vyďobol z princovho meča veľký rubín a držiak ho v zobáku letel s ním ponad strechy mesta.

Preletel okolo veže katedrály, na ktorej stáli bieli anjeli vytesaní z mramoru. Preletel popri paláci a začul tanečnú hudbu. Na balkón vyšla krásna dievčina so svojim milým. „Aké sú tie hviezdy nádherné,“ nadchýnal sa mládenec, „a aká nádherná je moc lásky!“

„Dúfam, že mi včas ušijú tie šaty na dvorný ples,“ povedala dievčina. „Dala som si na ne vyšší kvety, ale dnešné krajčírky sú veľmi lenivé.“

Lastovičiak preletel ponad rieku a videl lampáše, čo viseli na stožiaroch lodí. Preletel nad getom a videl starých židov, ako sa jednú a vážia mince na medených vážkach. Nakoniec priletel k chudobnému domčeku a nazrel dnu. Chlapček sa v horúčke zmietať na posteli a matka spala, natoľko ju zmohla únava. Lastovičiak vletel dovnútra a položil veľký rubín na stôl vedľa ženinho náprstka. Potom tichučko, mäkko poletoval okolo postele a ovieval chlapcovi krídlami čelo. „Ako mi je príjemne chladno!“ zamrmlal chlapček. „Tuším sa už uzdravujem.“ A upadol do lahodného spánku.

Potom sa lastovičiak vrátil k Šťastnému princovi a povedal mu, čo a ako urobil. „Zvláštno,“ dodal, „teraz je mi celkom teplo, hoci je nepríjemne chladno.“

„To preto, lebo si spravil dobrý skutok,“ povedal princ. Malý lastovičiak sa nad tým zamyslel a vzápätí zaspal. Od myslenia sa mu vždy chcelo spať.

Na úsvite odletel k rieke a okúpал sa. „Aký pozoruhodný fenomén!“ poznamenal profesor ornitológie, ktorý práve prechádzal po moste. „Lastovička v zime!“ A napísal o tom dlhánsky článok do miestnych novín. Všetci ho citovali, veď článok bol plný slov, ktorým nerozumeli.

„Dnes večer letím do Egypta,“ povedal si lastovičiak a hneď mal z tých vyhládok povznesenú náladu. Navštívil všetky pamätihod-

nosti a významné stavby a dlho si posedel na špičke kostolnej veže. Kamkoľvek priletel, vrabce sa vzrušením rozčvirikali a vraveli jeden druhému: „Aký elegantný cudzinec!“ a lastovičiakovi sa to veľmi páčilo.

Keď vyšiel mesiac, vrátil sa k Šťastnému princovi. „Mám ti niečo v Egypte vybaviť?“ spýtal sa. „Chystám sa na odlet.“

„Lastovička, lastovička, malá lastovička,“ zaprosíkal princ, „nezostala by si so mnou ešte jednu noc?“

„V Egypte na mňa už čakajú,“ odpovedal lastovičiak. „Moji druhovia a družky poletia zajtra proti prúdu k Druhému vodopádu. V trstí tam vylihuje hroch a na mohutnom žulovom tróne sedí boh Memnon. Po celú noc hľadá na hviezdy, a keď vyjde zornička, jeden jediný raz vykrikuje od radosti a potom znova zmlkne. Na poludnie prichádzajú až na breh žlté levy, aby sa napili. Oči majú ako zelené beryly a ich rev prehluší aj hukot vodopádu.“

„Lastovička, lastovička, malá lastovička,“ povedal princ, „ďaleko odtiaľto, na druhom konci mesta, vidím v podkrovnej izbičke mládenca. Skláňa sa nad stolom pokrytým papiermi a hneď vedľa neho stojí pohár s kytičkou zvädnutých fialiek. Má hnedé kučeravé vlasy, pery červené ako granátové jablká a veľké zasnené oči. Chcel by dokončiť hru, čo sľúbil riaditeľovi divadla, ale je mu taká strašná zima, že nevládze ďalej písať. V jeho kozube nevidím oheň a mládenec je od hladu celý zoslabnutý.“

„Ešte jednu noc s tebou zostanem,“ privolil lastovičiak, ktorý mal naozaj dobré srdce. „Mám aj jemu zaniest rubín?“

„Žiaľ, rubín už nemám,“ odpovedal princ. „Zostali mi len oči. Sú zo vzácnych zafírov, ktoré sem dovezli pred tisíc rokmi z Indie. Vyďobni mi jedno a zanes mu ho. Predá ho klenotníkovi, kúpi si drevo, jedlo a hru dopíše.“

„Môj drahý princ, to nemôžem,“ povedal lastovičiak a rozplakal sa.

„Lastovička, lastovička, malá lastovička, urob, čo ti prikazujem!“ nástojil na svojom princ.

A tak lastovičiak vyďobol princovi jedno oko a letel s ním k študentovej izbičke. Dnu sa dostal ľahko, lebo v streche bola diera. Presvišťal cez ňu a už bol v komôrke. Mládenec mal hlavu sklonenú a držal si ju v dlaniach, takže nepočul trepot lastovičích krídel, a keď zdvihol zrak, zbadal na zvädnutých fialkách krásny zafír.

„Už ma začínajú uznávať,“ zvolal. „Iste je to od nejakého významného ctiteľa. Teraz môžem svoju hru dokončiť,“ povedal a vyzeral celkom šťastný.

Na druhý deň lastovičiak zaletel do prístavu. Sadol si na stožiar obrovskej lode a prizeral sa, ako námorníci lanami vyťahujú z lodných útrobov ťažké debny. „Hej rup!“ kričali zakaždým, keď sa zjavila ďalšia debna. „Letím do Egypta!“ zavolal na nich lastovičiak, ale nikto si ho nevšimol, a keď vyšiel mesiac, vrátil sa k Šťastnému princovi.

„Prišiel som ti dať zbohom!“

„Lastovička, lastovička, malá lastovička,“ zaprosil princ, „nezostala by si so mnou ešte jednu noc?“

„Je už zima,“ odpovedal lastovičiak, „a čoskoro napadne studený sneh. V Egypte svieti na zelené palmy horúce slnko, krokodíly sa tam vyvaľujú v blate a lenivo sa vôkol seba obzerajú. Moji druhovia a družky si stavajú hniezda v baalbeckom chráme, ružové a biele holuby sa im prizerajú a hrkútajú si. Môj drahý princ, musím ťa opustiť, ale nikdy na teba nezabudnem a na jar ti donesiem dva nádherné drahokamy namiesto tých, čo si daroval. Rubín bude červenší než červená ruža a zafír bude modrý ako šíre more.“

„Dolu na námestí,“ povedal Šťastný princ, „stojí dievčatko a predáva zápalky. Zápalky jej však spadli do stoky a nie sú už nanič. Ak nedonesie domov trocha peňazí, otec ju zbije, preto teraz plače. Nemá topánky, ani pančušky, aj hlávku má nepokrytú. Vyďobni mi druhé oko a daj jej ho, aspoň ju otec nezбие.“

„Zostanem s tebou ešte jednu noc,“ privolil lastovičiak, „ale oko ti nevyďobnem. Bol by si potom celkom slepý.“

„Lastovička, lastovička, malá lastovička, urob, čo ti prikazujem!“

A tak lastovičiak vyďobol princovi druhé oko a letel s ním dolu na námestie. Prefrngol popri dievčatku so zápalkami a pustil mu drahokam zo zobáčka rovno do dlane. „Aké pekné skielko!“ zvolalo dievčatko a so smiechom sa rozbehlo domov.

Potom sa lastovičiak vrátil k princovi. „Teraz si slepý,“ povedal, „preto s tebou zostanem navždy.“

„Nie, lastovička,“ nesúhlasil chudák princ, „musíš odletieť do Egypta.“

„Zostanem s tebou navždy,“ zopakoval lastovičiak a zaspal princovi pri nohách.

Po celý nasledujúci deň sedel princovi na pleci a rozprával mu príbehy o tom, čo videl v cudzích krajinách. Rozprával mu o červených ibisoch, čo stoja v dlhých radoch na brehoch Nílu a zobákmi chytajú zlaté rybky; o sfinge, ktorá je stará ako sám svet, žije v púšti a vie všetko; o kupcoch, čo pomaly kráčajú vedľa svojich tiav a v rukách držia jantárové náhrdelníky; o kráľovi Mesačných hôr, ktorý je čierny ako eben a uctieva veľký krištál; o obrovskom zelenom hadovi, ktorý spí v korune palmy a ktorého dvadsať kňazov kými medovými koláčmi; a o trpaslíkoch Pygmejoch, čo sa plavia na veľkých plochých listoch po širočiznom jazere a jednostaj vedú vojnu s motýľmi.

„Milá malá lastovička,“ povedal princ, „rozprávaš mi o čudných veciach, ale najčudesnejšie zo všetkého je utrpenie ľudí. Niet väčšieho čuda než obyčajná bieda. Preleť nad mojim mestom, lastovička, a potom mi rozpovedz, čo si videla.“

A lastovičiak preletel nad veľkým mestom a videl, ako sa boháči veselia vo svojich krásnych domoch, zatiaľ čo pred ich bránami posedávajú žobráci. Zaletel do tmavých uličiek a videl biele tváričky hladujúcich detí, ktoré tupo hľadeli do čiernych ulíc. Pod oblúkom mosta ležali dvaja chlapčekovia a objímali sa, aby sa trocha zohriali. „Sme strašne hladní!“ nariekali. „Tu nesmiete ležať!“ zakričal na nich strážnik a chlapci vykročili do dažďa.

Potom sa lastovičiak vrátil k princovi a rozpovedal mu, čo videl.

„Som pokrytý rýdzim zlatom,“ povedal princ. „Musíš ho olúpať, lístok po lístku, a rozdať ho mojim chudobným. Živí si vždy myslia, že zlato im prinesie šťastie.“

Lístok po lístku odtrhol lastovičiak rýdze zlato, až bol Šťastný princ úplne matný a sivý. Lístok po lístku nosil rýdze zlato chudobným a detské tváričky zružoveli, deti sa smiali a hrali na ulici. „Už máme chlieb!“ vykrikovali od radosti.

Potom napadol sneh a po snehu prišiel mráz. Ulice vyzerali ako vytepané zo striebra, tak sa jagali a trblietali, z odkvapov viseli dlhé cencúle ako krištáľové dýky, všetci chodili v kožuchoch, chlapci mali na hlavách červené vlnené čiapky a korčuľovali sa na ľade.

Chudáčikovi malému lastovičiakovi bolo čoraz zimšie, no nechcel princa opustiť, priveľmi ho mal rád. Zbieral pred pekárnou omrvinky, keď sa pekáč práve nedíval, a aby sa trocha zahrial, trepotal krídelkami.